

Додаток
до листа Міністерства освіти
і науки України
«29» серпня 2014 № 1/9-433

**Рекомендації
щодо організації навчально-виховного процесу
у 6 класі загальноосвітніх навчальних закладів
у 2014/2015 навчальному році**

Запровадження нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти передбачає перехід на навчання за новими програмами і підручниками. Обмежене державне фінансування програми видання підручників не дало змоги стовідсотково забезпечити учнів 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів новими підручниками до початку 2014/2015 навчального року. В умовах відсутності підручників для організації навчально-виховного процесу у 6 класі пропонуємо використати підручники минулих років видання та електронні версії нових підручників, що розміщені на сайтах видавництв (посилання на сайти видавництв розміщено на офіційному веб-сайті МОН України www.mon.gov.ua) та спеціально створеному репозитарії цифрового навчального контенту (<http://uatest.lokando.com>).

Українська мова і література

Для вивчення української мови в 6 класі загальноосвітніх навчальних закладів у 2014/2015 навчальному році у разі відсутності нових підручників для учнів 6 класу з української мови рекомендуємо використовувати підручники попередніх років видання:

Глазова О.П., Кузнецов Ю.Б. Рідна мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Педагогічна преса, 2006.

Пентиліук М.І., Гайдаєнко І.В., Ляшкевич А.І., Омельчук С.А. Рідна мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Освіта, 2006.

Єрмоленко С.Є., Сичова В.Т. Рідна мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Грамота, 2006.

У разі відсутності нових підручників для 6 класу з української літератури рекомендуємо також використовувати підручники для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів попередніх років видання:

Мовчан Р.В. Українська література. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Генеза, 2006.

Шабельникова Л.П., Авраменко О.М. Українська література. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Грамота, 2006.

Дудіна Т.К., Панченков А.О. Українська література. Підручник для 6 класу. – К.: А.С.К., 2006.

З метою удосконалення навчальної програми з української літератури з обов'язкового вивчення вилучено такі теми: О.Іваненко. «Друкар книжок небачених» з розділу «Загадково прекрасна і славна давнина України» та

додано такі твори: *В. Рутківський*. «Джури козака Швайки» до розділу «Загадково прекрасна і славна давнина України»; *І.Калинець*. «Писанки»; «Стежечка», «Блискавка», «Веселка», «Криничка», «Дим» (зі збірки «Дивосвіт» - на вибір) (поезії) до розділу «Я і світ».

Із переліченими творами рекомендуємо знайомити учнів через бібліотеки, читальні зали або електронні ресурси:

ek.kubg.edu.ua – Електронний каталог бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка;

www.ukrlib.com.ua – Бібліотека української літератури.

В. Рутківський. «Джури козака Швайки» - <http://ababahalamaha.com.ua>;

www.rulit.net/.../dzhuri-kozaka-shvajki-read-32;

uk.wikipedia.org;

biblioteka.lviv.ua;

teacherjournal.com.ua/.../7765_Урок%20по%2;

pedpresa.com.ua/.../12/ukr_mova_6_2013.pdf.

І.Калинець. «Писанки»; «Стежечка», «Блискавка», «Веселка», «Дим» «Криничка», зі збірки «Дивосвіт»-

http://scool23.ucoz.ru/6_klas/literatyra/urok_27.htm;

<http://school.xvatit.com/index>;

metodportal.net/system/.../ukr.lit_6_klas.doc;

http://notatka.at.ua/publ/konspekti_urokiv_ukrajinskoji_literaturi_6_klas/urok_26_i_kalynec_divosvit_stezhechka_bliskavka_veselka_krinichka_dim/114-1-0-2976.

Додаткові матеріали для вчителя можна також знайти у періодичних фахових виданнях:

1. «Українська мова і література у сучасній школі». К.: Педагогічна преса: pedpresa.com.ua.
2. «Методичні діалоги – журнал для вчителів української мови і літератури». К.: Світоч: www.svitochpublish.com.ua.
3. «Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах». К.: Редакція журналу «Дивослово»: <http://dyvoslovo.com.ua>.
4. «Українська література в загальноосвітній школі». К.: Редакція журналу.
5. «Українська мова і література в школах України». К.: Педагогічна преса: pedpresa.com.ua.
6. «Вивчаємо українську мову та літературу». ВГ «Основа»: <http://journal.osnova.com.ua>.

Задля якісного забезпечення вивчення української мови і літератури в 6 класі рекомендується використовувати електронні версії підручників, що розміщені на сайтах видавництва:

«ВД «Освіта» – osvita-dim.com.ua

«Грамота» – gramotanew@bigmir.net

«Гене́за» – geneza@geneza.ua.

Світова література

У зв'язку з відсутністю підручників *Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів.* – К.: Гене́за, 2014

та Ніколенко О.М., Конєва Т.М., Орлова О.В., Зуєнко М.О., Кобзар О.І. *Світова література. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів.* – К.: Грамота, 2014 рекомендуємо вчителям користуватися підручниками для 6-х класів загальноосвітніх навчальних закладів попередніх років видання:

1. Клименко Ж.В. *Зарубіжна література: Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів.* К.: Навчальна книга, 2006;

2. Ковбасенко Ю.І., Ковбасенко Л.В. *Зарубіжна література: Підручник для 6-го класу загальноосвітніх навчальних закладів* К.: Грамота, 2006;

3. Волощук Є.В. *Зарубіжна література: Підручник для 6-го класу загальноосвітніх навчальних закладів* К.: Генеза, 2006 та ін.

До нової програми додано: повісті М. Гоголя «Ніч перед Різдвом» та В. Короленка «Сліпий музикант», роман Г. Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома», оповідання Р. Шеклі «Запах думок», поезію М. Басьо, Д. Родаррі та Р. Бернса, поему Г. Лонгфелло «Пісня про Гайавату», а також тему «Сучасна література зростання і взаємини зі світом»: Астрід Анна Емілія Лінгред «Брати Лев'яче серце» або «Мію, мій Мію», Міхаель Андрес Гельмут Енде «Джим Гудзик і машиніст Лукас», Крістіне Нестлінгер «Конрад, або Дитина з бляшанки».

Із переліченими творами рекомендуємо знайомити дітей через бібліотеки, читальні зали, або ж електронні ресурси (http://ivankivzosh1.at.ua/load/svitova_literatura_programni_tvori/svitova_literatura_6_klas_teksti_vsikh_literaturnikh_tvoriv/21-1-0-74) сайт Іванківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1, на якому розміщені твори у форматі DOC (Microsoft Word).

Додаткові матеріали для вчителя можна знайти у періодичних фахових виданнях:

1. «Всесвітня література в школах України». К.: Педагогічна преса: <http://pedpresa.com.ua/biblioteka/category/vl/>;

2. Всесвіт: фаховий журнал світової літератури. – К.: Видавничий дім «Всесвіт»: <http://vsesvit-journal.com>;

3. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України: науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса; Всесвітня література в сучасній школі: науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (з 2012 р.). – К.: Педагогічна преса: <http://pedpresa.com.ua/magazines/view/4/>;

4. Зарубіжна література в школах України: науково-методичний журнал. – К.: Антросвіт: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/zlvsh/index;

5. Вікно в світ. Зарубіжна література: наукові дослідження, історія, методика викладання: науково-методичний журнал. – К.: Незалежний центр наукових досліджень зарубіжної літератури;

6. Всесвітня література та культура: науково-методичний журнал. – К.: Антросвіт;

7. Зарубіжна література: науково-методична газета. – К.: Шкільний світ: <http://literatura@1veresnya.com.ua>;

8. Зарубіжна література в школі: науково-методичний журнал. – Харків : Основа;

9. Слово і Час: науково-теоретичний журнал. – К.: Національна академія наук України, Інститут літератури імені Тараса Шевченка, Національна спілка письменників України: <http://www.slovoichas.in.ua> та ін.

Автор та назва твору/теми	Посилання на тексти у форматах FB2, DOC, RTF, TXT, HTML	Де знайти
Тема 1: Вступ. Література як вид мистецтва. Художній образ	Електронна версія підручника*	Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 7-12
Дедал і Ікар, Нарцис, Пігмаліон і Галатея. Орфей і Еврідіка, Деметра і Персефона	Електронна версія підручника*	Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 34-37
І. Крилов «Квартет», «Бабка і Муравель»	Електронна версія підручника*	Шкільні бібліотеки. Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 50-56
М. Гоголь «Ніч перед Різдвом»	<p>http://royallib.ru/book/gogol_nikolay/sorochinskaya_yarmarka_noch_pere_drogdestvom_mayskaya_noch_i_d_r.html</p> <p>Електронна версія підручника*</p>	<p><i>Гоголь, М.В. Ніч перед Різдвом / М.В. Гоголь.</i> К. : Перо, 2012. 76 с. Централізована бібліотечна система Оболонського району м. Києва</p> <p>Центральна районна бібліотека ім. Аркадія Гайдара для дітей, також у шкільних бібліотеках</p> <p>Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 107-123</p>
Повість В.Короленка «Сліпий музикант»	<p>1. http://svitliteraturu.ucoz.ua/load/biblioteka/khudozhni_tvori/v_korolenko_slijp_j_muzikant_povist/38-1-0-686,</p> <p>2. http://lib.ru/RUSSLIT/KOROLENK</p>	у шкільних бібліотеках; скорочено у підручнику Зарубіжна література. Хрестоматія. 8 клас/

	<p>O/slepmuz.txt, http://royallib.ru/book/korolenko_vladimir/slepy_muzikant.html Електронна версія підручника*</p>	<p>упорядник Столій І.Л. Харків, 2000. С.513-547.</p> <p>Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 156-170</p>
Роман Г. Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома»	<p>http://royallib.ru/book/bicherstou_garriet/hatina_dyadka_toma.html Електронна версія підручника*</p>	<p>у шкільних бібліотеках</p> <p>Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 170-173</p>
Оповідання Р. Шеклі «Запах думок»	<p>http://javalibre.com.ua/java-book/book/23 Електронна версія підручника*</p>	<p>Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 216-224</p>
Поезію М.Басьо	<p>1. http://lib.ru/JAPAN/BASE/base.txt 2. http://ivankivzosh1.at.ua/load/svitova_literatura_programni_tvori/svitova_literatura_6_klas_teksti_vsikh_literaturnikh_tvoriv/21-1-0-74 Електронна версія підручника*</p>	<p>У шкільних бібліотеках</p> <p>Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 192-195</p>
Поезію Д. Родарі	<p>http://ivankivzosh1.at.ua/load/svitova_literatura_programni_tvori/svitova_literatura_6_klas_teksti_vsikh_literaturnikh_tvoriv/21-1-0-74 Електронна версія підручника*</p>	<p>у шкільних бібліотеках</p> <p>Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 202-206</p>
Поезію Р. Бернса	<p>http://ivankivzosh1.at.ua/load/svitova_literatura_programni_tvori/svitova_literatura_6_klas_teksti_vsikh_literaturnikh_tvoriv/21-1-0-74 Електронна версія підручника*</p>	<p>У шкільних бібліотеках</p> <p>Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 202-206</p>

		Гене́за, 2014 С 195-197
По́ему Г. Лонгфелло «Пісня про Гайавату»	1. http://royallib.ru/book/longfello_ge_nri/pesn_o_gayavate.html 2. http://www.youtube.com/watch?v=9KwleOFKhIc Електронна версія підручника*	У шкільних бібліотеках Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Гене́за, 2014 С 197-202
Образ майбутнього в літературі	Електронна версія підручника*	Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Гене́за, 2014 С 208-210
Астрід Анна Емілія Лінгред «Брати Лев'яче серце» або «Міо, мій Міо»	1. http://ihavebook.org/books/231318/brati-lev-yache-serce.html , 2. http://royallib.ru/book/lndgren_astri_d/my_mo.html Електронна версія підручника*	У шкільних бібліотеках Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Гене́за, 2014 С 226-237
Міхаель Андрес Гельмут Енде «Джим Гудзик і машиніст Лукас»	http://www.e-reading.ws/book.php?book=1010695 Електронна версія підручника*	Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Гене́за, 2014 С 240-243
Крістіне Нестлінгер «Конрад, або Дитина з бляшанки»	1. http://coollib.net/b/221595/read#t1 2. http://royallib.ru/book/nestlnger_krstina/konrad_abo_ditina_z_blyashanki.html	1. Крістіна Нестлінгер. Конрад, або дитина з бляшанки. – К., 1988. – С. 158. 2. Давидюк Л. Крістіне Нестлінгер : [короткі відомості] / Л. Давидюк // Зарубіжна літературна казка : навч. посіб. / Л. Давидюк, О. Задорожня. – К., 2003. – С. 29. 3. Костецький А. Діти – люди, як і всі... : [Крістіне Нестлінгер] / А. Костецький //

	Електронна версія підручника*	Пригоди славнозвісних книг / А. Костецький. – К., 2005. – С. 199–206. 4. Волощук Є.В. Світова література. Підручник для 6 класу ЗНЗ. – К.: Генеза, 2014 С 238-240
--	-------------------------------	--

До початку 2014/15 навчального року на книжковому ринку з'явиться видання з усіма текстами: «Світова література. Хрестоматія. 6 клас / серія «Вершини далекі і близькі» / автор Столій І. Л. К. : «Літера» 2014.

*Електронні версії підручників, що розміщені на сайтах видавництв:

Світова література. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів (авт. Волощук Є. В. – К.: Генеза, 2014);

Світова література. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів (авт. Ніколенко О.М., Конєва Т.М., Орлова О. В., Зуєнко М. О., Кобзар О. І. – К.: Грамота, 2014).

Іноземні мови

У разі відсутності нових підручників для учнів 6 класу з іноземних мов рекомендуємо використовувати підручники для загальноосвітніх навчальних закладів попередніх років видання:

Англійська мова (5-й рік навчання) 6 клас. Несвіт А. М. Генеза. 2010.

Англійська мова (5-й рік навчання) 6 клас. Карпюк О. Д. 6 клас. Лібра-Терра. 2009.

Англійська мова (2-й рік навчання) 6 клас. Кучма М. О., Морська Л.І. Перун. 2006.

Німецька мова (5-й рік навчання) 6 клас. Басай Н. П. Освіта. 2009.

Німецька мова із задоволенням (2-й рік навчання) 6 клас. Горбач Л.В. Генеза. 2006.

Німецька мова (2-й рік навчання) 6 клас. Басай Н. П. Освіта. 2006.

Німецька мова (друга іноземна мова) 6 клас. Сотникова С.І., Білоусова Т.С. Ранок. 2009.

Німецька мова (друга іноземна мова).6 клас. Павлюк З.Л. Генеза. 2006.

Німецька мова. 6 клас. Павлюк З.Л. Генеза. 2006.

Німецька мова (1-й рік навчання) Горбач Л.В. Генеза. 2009.

Німецька мова (5-й рік навчання) Кириленко Р.О., Орап В.І. Генеза. 2009.

Французька мова (5-й рік навчання) Чумак Н.П. Перун. 2006.

Французька мова (5-й рік навчання) Клименко Ю.М. Генеза. 2006.

Французька мова (2-й рік навчання) Чумак Н.П. Перун. 2006.

Французька мова (2-й рік навчання) Клименко Ю.М. Генеза. 2006.

Іспанська мова (5-й рік навчання) 6 клас. Редько В.Г. Генеза. 2009.

Задля якісного забезпечення вивчення іноземних мов в 6 класі рекомендується використовувати електронні версії підручників, що розміщені на сайтах видавництв:

«ВД «Освіта» - osvita-dim.com.ua
 «Грамота» – gramotanew@bigmir.net
 «Гене́за» – geneza@geneza.ua.
 «Астон» – aston.te.ua
 «Методика Паблішинг» – metodika.ua
 «Ранок» – ranok.com.ua

На допомогу вчителям створюються навчально-методичні комплекти (НМК) з іноземних мов. Навчально-методичні матеріали для вивчення іноземних мов мають деякі особливості. По-перше, це комплекти, які складаються щонайменше з трьох компонентів (підручника, робочого зошита та книги для вчителя), а також електронних додатків (наприклад, інтерактивного CD-ROM та DVD).

Зокрема, для вивчення другої іноземної мови розроблені НМК «Enjoy English 6», «Parallelen 6» та «Francais 6», що призначені для учнів основної школи (5-9 класи), які починають вивчати другу іноземну (ІМ2) з 5 класу.

НМК «Enjoy English» (2-й рік навчання) (підручник, робочий зошит, книга для вчителя, тести) авт. Пахомова Т.Г., видавництво «Методика Паблішинг».

НМК «Parallelen 6» (2-й рік навчання) (підручник, робочий зошит, книга для вчителя) авт. Басай Н.П., видавництво «Методика Паблішинг».

НМК «Francais 6» (2-й рік навчання) (підручник, робочий зошит, граматичний посібник, книга для вчителя, тести, тренувальні вправи) авт. Клименко Ю. М., видавництво «Методика Паблішинг».

Для проведення уроків у 6 класі слід використовувати новостворені навчально-методичні комплекти:

«Ми вивчаємо англійську мову. 6 клас» (підручник, робочий зошит, книжка для читання, збірник тестових завдань) авт. Несвіт А. М., видавництво «Гене́за».

«Enjoy English.6» (6-й рік навчання) (підручник, робочий зошит, книга для вчителя, тести) Пахомова Т.Г., видавництво «Методика Паблішинг».

«Англійська мова (6-й рік навчання). 6 клас» (підручник, робочий зошит) авт. Карпюк О. Д., ТОВ «Лібра Терра».

«Англійська мова. 6 клас» для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови (підручник, робочий зошит) авт. Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В., видавництво «Гене́за».

Також рекомендуємо користуватись автентичними навчально-методичними комплектами, перелік яких розміщений в «Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки», фахових журналах та на сайтах МОН України та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти.

Додаткові матеріали для вчителя можна також знайти у періодичних фахових виданнях.

Українська мова у загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин

Вивчення курсу української мови у 6 класі загальноосвітніх навчальних

зкладах з навчанням румунською, угорською, молдовською, польською мовами базується на розвитку орфографічних, орфоепічних та граматичних умінь і навичок, діалогічного й монологічного мовлення. Окрім того, зосереджена увага на засвоєння знань з мови й формування мовних умінь, необхідних і достатніх для удосконалення й розвитку мовленнєвих.

Під час організації навчального процесу вивчення української мови у загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин учителю потрібно враховувати спільні в обох мовах знання й уміння, які мають активізуватися на українському мовному матеріалі, а не вивчатися як нові.

Учителю української мови потрібно на адаптованому теоретико-методичному рівню доступно й цікаво пояснити учням шостого класу морфологічні особливості іменника, прикметника, числівника, займенника, дієслова та забезпечити ефективне засвоєння головних правописних норм. Факти, які не збігаються (наприклад, деякі знання з морфології), потребують особливої уваги, оскільки засвоєння такого матеріалу супроводжується інтерференційним впливом навичок, які вже сформувалися на уроках рідної мови. Тому ці знання й уміння потребують вивчення (корекції, поправки) відповідно до закономірностей української мови. Форми контролю знань мають бути різноманітні: тестові завдання до кожної теми, вправи на міжмовний зіставний аналіз при творенні відповідних граматичних форм тощо.

Одним із основних шляхів ефективного навчання української мови у 6 класі загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням мовами національних меншин – застосування різних способів структурування навчального матеріалу з використанням узагальнювальних таблиць і схем, алгоритмів, що містять головні теоретичні відомості і факти мови, об'єднані узагальненою темою уроку. Складові мовної компетенції учня у загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням мовами національних меншин – сприйняття і засвоєння відповідної дидактичної інформації на різних мовних рівнях (фонетичному, словотвірному, морфологічному, синтаксичному, лексичному) з метою використання її у відповідних сферах комунікативної діяльності.

Відповідно до нових навчальних програм для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням румунською, угорською, молдовською, польською мовами на вивчення української мови у 6 класі передбачено 122 години, 3,5 години на тиждень. Звертаємо увагу вчителів на збільшення кількості годин щодо мовленнєвої змістової лінії.

Однією із найскладніших проблем навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням угорською, румунською, молдовською, польською мовами є реалізація соціокультурної змістової лінії. Різноманітність культурних традицій та етнічна специфіка у формуванні свідомості потребує надзвичайно коректного підходу до питання вивчення культур, які, у результаті певних геополітичних умов, збігаються на тих чи інших територіях.

Відповідно до соціокультурної змістової лінії письмові роботи у

вищезазначених навчальних закладах бажано пов'язувати з особистим життєвим досвідом учнів, що сприятиме формуванню в них умінь і навичок передавати на письмі власні роздуми та міркування з актуальних питань сучасного життя учнів.

У підручниках з української мови для ЗНЗ з навчанням угорською, румунською, молдовською, польською мовами максимально враховано як специфіку викладання української мови, так і вікові особливості учнів.

Електронні версії підручників з української мови для 6 класів з навчанням мовами національних меншин знаходяться на сайтах видавництв, які готували їх до видання:

№ з/п	Назва підручника	Автор(и)	Видавництво	Електронний адрес
1.	«Українська мова для ЗНЗ з навчанням російською мовою»	Заболотний О. В., Заболотний В. В.	«Генеза»	www.geneza.ua
2.	підручник для 6 класу ЗНЗ	Ворон А. А., Солопенко В. А.	ВД «Освіта»	http://www.osvita-dim.com.ua
3.	«Українська мова для ЗНЗ з навчанням румунською мовою» підручник для 6 класу ЗНЗ	Лук'янюк К. М., Бабич Н. Д., Скаб М. С.	«Світ»	http://svit.gov.ua/index.php?categoryID=577
4.	«Українська мова для ЗНЗ з навчанням угорською мовою» підручник для 6 класу ЗНЗ	Бабич Н. Д., Гнаткович Т. Д., Борисова Є. Е., Лавер К. М., Пензова О. М., Скаб М. С.	«Світ»	http://svit.gov.ua/index.php?categoryID=577
5.	«Українська мова для ЗНЗ з навчанням польською мовою» підручник для 6 класу ЗНЗ	Тушніцка Н. М., Пилип М. Б.	«Світ»	http://svit.gov.ua/index.php?categoryID=577
6.	«Українська мова для ЗНЗ з навчанням молдовською мовою» підручник для 6 класу ЗНЗ	Лук'янюк К. М., Бабич Н. Д., Скаб М. В.	«Світ»	http://svit.gov.ua/index.php?categoryID=577

Учителям української мови у загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин потрібно виховувати в учнів почуття патріотизму, національної самосвідомості, почуття любові до природи, рідного краю, людей.

Реалізація міжпредметних зв'язків повинна здійснюватися на будь-якому уроці, тому що вдале поєднання дає вчителю змогу економно та інтенсивно використовувати час на уроці. Під час вивчення будь-якої теми чи то з української мови, чи то з літератури неможливо уникнути відомостей з історії України, тому що саме вони вказують на особливості доби, коли склалися ті чи інші мовні чи літературні явища, які у різний спосіб вплинули на розвиток

мови і літератури. Проведення бінарних уроків (українська мова/література; історія, географія, математика, біологія тощо) допоможуть вчителю привести в єдину систему знання учнів з певних предметів.

Отже, використання учителем нових форм і методів мають забезпечити стратегії сучасного уроку, повною мірою задовольнити інтелектуальні, творчі, духовні, емоційні, естетичні потреби сучасного учня.

Мови та літератури національних меншин України

Особливість 2014/2015 навчального року полягає у тому, що він розпочинається в складних умовах становлення української державності, побудови нового громадянського суспільства гідності, реалізації нових завдань інтеграції України в європейське і світове співтовариство.

Сьогодні відродження процесу становлення українського народу як єдиної політичної нації має стати об'єднуючою ідеєю формування сучасної багатонаціональної полікультурної держави, в якій тісно переплетені культури багатьох народів, їх мови, традиції та звичаї. Життєві реалії акцентують увагу на принципах рівноправного співіснування різних форм культурного життя національних меншин України, на загальнолюдських цінностях, що виховують в суспільстві толерантність, повагу до інших поглядів, культур, релігій, уміння спілкуватися й адаптуватися в полікультурному середовищі. Саме тому нині набувають особливої гостроти та надзвичайної важливості питання надання широких можливостей представникам усіх етносів України для пізнання своєї історії, традицій, мови, культури, формування власної національної гідності. І через пізнання власної історико-культурної спадщини - здатність пізнати глибинність взаємозв'язків кожного з них з українською нацією, її державою, переконатися, що саме українська незалежна, суверенна держава охороняє національні права всіх її громадян.

Сучасна освіта потребує зростання ролі вчителя мови та літератури як посередника між культурами різних етносів, які населяють Україну, його активній участі у формуванні культури міжнаціонального спілкування та розвитку національної самосвідомості, у відродженні принципів патріотичного виховання.

Патріотизм на даний час є нагальною потребою і держави, якій необхідно, щоб усі діти стали національно свідомими громадянами — патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі, і особистості, яка своєю діяльністю прагне досягти створення умов для вільного саморозвитку і збереження індивідуальності; і суспільства, яке зацікавлене в тому, щоб визнання пріоритету особистості, становлення її патріотичної самосвідомості, її саморозвиток у готовності служити Україні здійснювалися на моральній основі. Саме тому велика увага вихованню почуття патріотизму, критеріями якого є любов, вірність і служіння Батьківщині, турбота про забезпечення цілісності і суверенітету України, піклування про її постійний розвиток на шляху демократичного національного відродження, - має стати одним із визначальних завдань вивчення мов і літератур національних меншин України у 2014/2015 навчальному році.

Електронні версії підручників знаходяться на сайтах видавництв, що готували підручники до видання за адресами:

№	Назва підручника	Автор(и)	Видавництво	Електронний адрес
	«Російська мова (6-й рік навчання) для ЗНЗ з навчанням українською мовою» підручник для 6 класу ЗНЗ	Рудяков О. М., Фролова Т. Я., Маркіна-Гурджі М.Г.	«Грамота»	gramota.kiev.ua
2.		Давидюк Л. В.	«Світоч»	http://www.svitochpublish.com.ua
3.	«Польська мова (6-й рік навчання) для ЗНЗ з навчанням українською мовою» підручник для 6 класу ЗНЗ	Войцева О. А., Бучацька Т. Г.	«Букрек»	www.bukrek.net/books/
4.	«Російська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою» підручник для 6 класу ЗНЗ	Бикова К. І., Давидюк Л. В., Снітко О. С., Рачко О. Ф.,	ВД «Освіта»	http://www.osvitadim.com.ua
5.		Рудяков О. М., Фролова Т. Я., Маркіна-Гурджі М.Г.	«Грамота»	gramota.kiev.ua
6.	«Інтегрований курс «Література» (російська та світова)» підручник для 6 класу ЗНЗ з навчанням російською мовою	Бондарева О. Є. Ільїнська Н. І., Мацапура В. І., Бітківська Г. В.	«Грамота»	gramota.kiev.ua
7.		Ісаєва О. О., Клименко Ж. В.	«Сиция»	http://www.sicia.com.ua
8.	«Румунська мова» підручник для 6 класу ЗНЗ з навчанням румунською мовою	Говорнян Л. С., Попа М. К., Бурла О. К.	«Світ»	http://svit.gov.ua/index.php?categoryID=577
9.	«Інтегрований курс «Література» (румунська та світова)» підручник для 6 класу ЗНЗ з навчанням румунською мовою	Говорнян Л. С., Колесникова Д. О.	«Світ»	http://svit.gov.ua/index.php?categoryID=577
10.	«Угорська мова» підручник для 6 класу ЗНЗ з навчанням угорською мовою	Браун Є. Л., Зикань Х. І., Ковач-Буркуш Є.С.	«Світ»	http://svit.gov.ua/index.php?categoryID=577
11.	«Інтегрований курс «Література» (угорська та світова)» підручник для 6 класу ЗНЗ з навчанням угорською мовою	Дебрецені О. О.	«Світ»	http://svit.gov.ua/index.php?categoryID=577
12.	«Польська мова» підручник для 6 класу ЗНЗ з навчанням польською мовою	Іванова М. С., Іванова-Хмель Т. М.	«Світ»	http://svit.gov.ua/index.php?categoryID=577

13.	«Інтегрований курс «Література» (польська та світова)» підручник для 6 класу ЗНЗ з навчанням польською мовою	Лебедь Р. К.	«Світ»	http://svit.gov.ua/index.php?categoryID=577
14.	«Молдовська мова» підручник для 6 класу ЗНЗ з навчанням молдовською мовою	Фетеску Л. І., Кьося В. В.	«Астропринт»	www.osvitaodessa.org
15.	«Інтегрований курс «Література» (молдовська та світова)» підручник для 6 класу ЗНЗ з навчанням молдовською мовою	Фетеску Л. І., Кьося В. В.	«Астропринт»	www.osvitaodessa.org

Звертаємо увагу, що підручник — книга, яка містить основи наукових знань з певної навчальної дисципліни, викладені згідно з цілями навчання, визначеними навчальною програмою і вимогами дидактики. Головне його призначення — допомогти учням самостійно закріпити і поглибити знання, здобуті на уроці.

Тож у випадку, коли видані за кошти Державного бюджету України підручники надійдуть до навчальних закладів із запізненням, доступ до мережі Інтернет буде обмежений, – якість навчання з мов та літератур національних меншин залежатиме від якості підготовки матеріалів уроків, від рівня інтелектуального потенціалу вчителя, його креативності, яка спонукатиме розвиток творчого, логічного та абстрактного мислення учнів, вміння педагога створити ситуацію проблемного навчання, яка досягається методом активного залучення учнів до обговорення проблемних питань з урахуванням їхніх особистих цінностей, уподобань та з урахуванням індивідуального та інтелектуального розвитку, використання технологій, які на основі різних видів зображувальної та умовно-графічної наочності сприятимуть розвитку загальноосвітньої підготовки та оволодіння якісними знаннями, від бажання вчителя та учнів вчити та навчатися тощо.

За цих умов у процесі вивчення курсів необхідно широко практикувати самостійну роботу учнів із підручниками минулих років, іншими навчальними посібниками, словниками, енциклопедіями, довідниками тощо, зміст яких відображує вказані у навчальних програмах теми.

Інститутам післядипломної педагогічної освіти, філіям Інституту інноваційних технологій та змісту освіти МОН рекомендовано розміщувати на офіційних сайтах інформаційні матеріали щодо вивчення нових тем з мов та літератур національних меншин.

Історія

Програма інтегрованого курсу «Всесвітня історія. Історія України. 6 клас» розрахована на 70 годин (2 години на тиждень), з яких резерв часу становить 2 години.

У структурі шкільної історичної освіти, що склалася за роки незалежності, у шостому класі традиційно викладається курс історії Стародавнього світу, що є першим систематичним курсом історії у середній школі, на матеріалі якого починається формування основ системних історичних знань, ціннісних орієнтацій, особистісних переконань, у ширшому значенні — основ гуманітарної культури учнів.

Особливостями даного курсу є, по-перше, його інтегрований характер - давня історія України вивчається як складова всесвітньої історії; по-друге, зміст історичного матеріалу охоплює широкі хронологічні межі: від появи первісної людини до занепаду Західної Римської імперії.

Курс має на меті сформувати в учнів розуміння цивілізаційної значущості стародавнього періоду в історії України, Європи та світу в цілому, античної цивілізації як основи для подальшого розвитку європейських суспільств.

У процесі планування уроків варто звернути увагу на те, що за новою програмою у деяких темах подається нова послідовність вивчення навчального матеріалу та застосовується проблемно-тематичний принцип його побудови:

- теми, які були окремими тема 3. «Передня Азія», тема 4. «Кіммерійсько-скіфський світ» об'єднано в єдину «Цивілізації Передньої та Центральної Азії. Кіммерійсько-скіфський світ», а також теми 9-11 тема 9 «Давній Рим у VIII — I ст. до н.е.», тема 10 «Падіння Республіки та рання імперія», тема 11 Пізня Римська імперія у дві теми «Стародавній Рим за царської та республіканської доби» та «Римська імперія». Тема 12 «Давні слов'яни та їх сусіди» вона вписана в контексті явищ і процесів теми «Римська імперія».

З метою якісного забезпечення вивчення інтегрованого курсу «Всесвітня історія. Історія України» у 6 класі рекомендується використовувати електронні версії підручників, що розміщені на сайтах видавництва: «Видавничий дім «Освіта» та «Генеза», а також підручники попередніх років видання, що збереглися у бібліотечних фондах шкіл.

Також у нових підручниках введено спеціальні уроки – практичні заняття. Кожне із запропонованих практичних занять присвячується певній темі та передбачає переважно самостійну роботу учнів над окремими питаннями теми з використанням різноманітних джерел. Під час практичного заняття вчитель є консультантом у процесі самостійної роботи учнів, надаючи їм необхідну допомогу залежно від пізнавальних можливостей.

Пропонуємо варіанти уроків – практичних занять та першого уроку.

<p>ПОВТОРЕННЯ Що таке історія. Час і простір в історії. Історичні джерела.</p>	<p>Учні згадують та пояснюють, що таке історія, як історичні процеси розвиваються в часі та просторі, що таке історичні пам'ятки, джерела знань про минуле, історичні події, хто такі історичні діячі (на прикладі історії України та рідного краю)</p>
<p><i>Практичне заняття № 1.</i> Відлік часу в історії стародавнього світу</p>	<p>Учні здійснюють відлік років в історії, співвідносять рік — століття — тисячоліття, визначають тривалість і послідовність історичних подій. Для з'ясування понять «століття» та</p>

	<p>«тисячоліття» запропонуйте учням на двох сторінках зошиту накреслити стрічку часу. На одній сторінці у графі «століття» учні записують відібрані з програмного матеріалу лише століття, на другій, у графі «роки» - (спочатку з допомогою вчителя) відповідні роки починаючи з 7 тисячоліття. Продовжувати цю роботу шестикласники повинні самостійно протягом вивчення всього курсу Стародавнього світу.</p> <p>Роботу над складанням хронологічної таблиці можна проводити по різному. Це залежить від творчості та ініціативи вчителя. На перших же уроках після розповіді, пояснення вчителя необхідно ставити перед учнями завдання у формі запитань такого характеру:</p> <ul style="list-style-type: none"> - яку дату слід записати на стрічці часу? - до якого століття чи тисячоліття відноситься та чи інша дата? <p>Також на перших уроках можна намалювати синхронну хронологічну таблицю, яку слід заповнювати протягом всього навчального року.</p>			
<p><i>Практичне заняття № 2.</i> Основні стоянки та пам'ятки первісних людей на території України</p>	<p>За допомогою додаткової літератури та Інтернету підготуйте або дайте завдання учням знайти необхідні матеріали про одну зі стоянок давньої людини на території України. Презентуйте ваше дослідження однокласникам. Кожна група презентує своє дослідження. Як підсумок, виконання творчого завдання.</p> <p>Стоянка біля села Королеве Стоянка у гроті Киїк-Коба Мізинська стоянка на Чернігівщині Стоянка Ігрені на Дніпропетровщині</p>			
<p><i>Практичне заняття № 3.</i> Міфи та релігія Стародавнього Єгипту</p>	<p>Прочитайте з учнями уривки з давньоєгипетських міфів (міф про Озіріса) і обговоріть у загальному колі, які явища природи та життя людини в них пояснюються. За результатами обговорення заповніть таблицю.</p> <table border="1" data-bbox="699 1742 1535 2002"> <tr> <td data-bbox="699 1742 938 2002">Давньоєгипетський міф</td> <td data-bbox="938 1742 1246 2002">Які явища природи відображені?</td> <td data-bbox="1246 1742 1535 2002">Які явища природи та особливості життя людей в них пояснюються</td> </tr> </table> <p style="text-align: center;">Опрацьовуючи матеріал про Ехнатона та його</p>	Давньоєгипетський міф	Які явища природи відображені?	Які явища природи та особливості життя людей в них пояснюються
Давньоєгипетський міф	Які явища природи відображені?	Які явища природи та особливості життя людей в них пояснюються		

	реформу, учні самостійно формулюють до тексту 3–4 запитання і просять однокласників відповісти на них.
<i>Практичне заняття № 4.</i> Історичні джерела про скіфів. Геродот про скіфський похід Дарія I	<p>За допомогою додаткової літератури та Інтернету підготуйте або дайте завдання учням знайти необхідні матеріали: про скіфів. На уроці об'єднайте учнів у групи, оберіть певний фрагмент для вивчення, і обговоріть відповіді на поставлені запитання. Учні презентують однокласникам результати роботи у вигляді уявної подорожі Стародавньою Скіфією.</p> <p>I група Геродот про природні умови Скіфії - Як природні умови впливали на життя скіфів?</p> <p>II група Геродот про населення Скіфії - Покажіть на карті місця розселення кожного з племен - Спираючись на ілюстрації, опишіть ці племена</p> <p>III група Геродот про побут скіфів - На основі тексту й ілюстрацій розкажіть, які заняття скіфів зображені на пекторалі.</p> <p>IV група Геродот про військове мистецтво скіфів - Чому Геродот вважає скіфів непереможеними? - Як сприяли бойовим якостям воїнів їхні звичаї?</p>
<i>Практичне заняття № 5.</i> Наукові знання, освіта та писемність у Стародавньому Китаї	<p>За допомогою додаткової літератури та Інтернету підготуйте або дайте завдання учням знайти необхідні матеріали: уривки з творів Конфуція. Випишіть основні положення його вчення та обговоріть їх. Поставте запитання класу: Які з висловлювань Конфуція здаються важливими і прийнятними для сьогодення?</p> <p>За допомогою додаткової літератури та Інтернету визначте? що сприяло розвитку медицини в Китаї та інших країнах Стародавнього Сходу? Які відкриття китайських лікарів зберегли своє значення до теперішнього часу?</p>
<i>Практичне заняття № 6.</i> Давньогрецька міфологія і релігія як спосіб світосприйняття людей.	За допомогою додаткової літератури та Інтернету підготуйте або дайте завдання учням знайти необхідні матеріали: Які були боги у Стародавній Греції?, Які сили природи вони відображали? Покровителями яких занять вони вважалися?

	<p>Учні дають відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поясніть, які уявлення давніх греків про навколишній світ та особливості їх способу життя відобразились у міфології. 2. Поясніть, у чому полягає особливість релігії стародавніх греків. Що подібне, а що – відмінне в релігійних віруваннях стародавніх греків та інших народів давнини? 3. Порівняйте, як зображували своїх богів греки, єгиптяни та мешканці Індії. 4. Поясніть, яку інформацію можна одержати про богів з їхніх зображень. Наведіть приклади. 5. Розкажіть, якими людськими рисами наділяли греки своїх богів. Наведіть приклади. <p>Також підготовлені заздалегідь повідомлення про грецьких богів (домашнє завдання) обговоріть з дітьми, давши відповіді на запитання:</p> <p>Якими греки уявляли своїх героїв? Які подвиги вони прославляли? Що вам подобається і що не подобається в діях і вчинках давньогрецьких героїв?</p>
<p><i>Практичне заняття № 7.</i> Побут та виховання спартанців</p>	<p>За допомогою додаткової літератури та Інтернету підготуйте або дайте завдання учням знайти необхідні матеріали: про виникнення спартанської держави, версти населення Спарти, органи управління в Спарті та пояснити, як вони працювали.</p> <p>Робота з історичними джерелами.</p> <p>Спираючись на думки давніх і сучасних істориків, розкажіть про суспільний устрій Спарти.</p> <p>Учні мають пояснити, як вони розуміють вислів «спартанський спосіб життя». Добрати і записати синоніми до прикметника «спартанський».</p> <p>Опрацьовуючи уривки з праці давньогрецького письменника й історика Плутарха визначають особливості спартанського виховання, відповідаючи на запитання.</p> <p>Про що розповідається в наведеному джерелі? Де перебували ваші однолітки-спартанці? Які особливості виховання хлопців і дівчат вас здивували? Якого значення, на вашу думку, надавали спартанці вихованню дітей?</p>
<p><i>Практичне заняття № 8.</i> Мистецтво Стародавньої</p>	<p>За допомогою додаткової літератури, ілюстрації та Інтернету підготуйте матеріал про Акрополь.</p>

Греції	<p>Проведіть уявну екскурсію Акрополем.</p> <p>Оберіть одну із статуй (обов'язково має бути ілюстрація), назвіть її автора та зображеного героя й визначте, якою намагалися зобразити людину скульптори Стародавньої Греції.</p> <p>Обговоріть з учнями, яких людей прославляли давні греки. Чим можна пояснити таке ставлення еллінів до людини?</p> <p>Продивіться зображення витворів давньогрецьких митців. Учні обговорюють в малих групах і дають відповіді на запитання:</p> <p>Які сцени зображені на вазах?</p> <p>Які ваші враження від грецького вазопису?</p> <p>Намалюйте у зошиті або на дошці схему давньогрецького театру. У чому особливості давньогрецького театру?</p> <p>Також можете дати творче завдання:</p> <p>У Стародавній Греції театр називали «школою для дорослих», а авторів трагедії – «вождями мудрості». Чи згодні ви з цим висловлюванням? Свою думку обґрунтуйте.</p>
<p><i>Практичне заняття № 9.</i></p> <p>Особистість і діяльність Александра Великого за історичними джерелами</p>	<p>За допомогою додаткової літератури, ілюстрації та Інтернету підготуйте матеріал: уривок «Порівняльних життєписів» Плутарха. Учні поділяються на групи і дають відповіді на запитання.</p> <p>Завдання для I групи.</p> <p>Визначте, якими були риси характеру юного Александра. Які були його мрії? Свої думки ілюструйте словами документа.</p> <p>Завдання для II групи.</p> <p>Визначте, які риси характеру виявив Александр у випадку з Буцефалом. Як Філіпп II відреагував на вчинок сина? Свої думки ілюструйте словами документа.</p> <p>Завдання для III групи.</p> <p>Визначте, як характеризує Александр зустріч із перськими послами. На які риси характеру вказує Плутарх? Свої думки ілюструйте словами документа.</p> <p>Завдання для IV групи.</p> <p>Визначте, які знання і інтереси прищепив Александру Аристотель. Які звички сформувалися у Александра під впливом наставника? Свої думки ілюструйте словами документа.</p>

	<p>Продовжуючи роботу в групах, визначте основні напрямки і результати Східного походу Александра Великого. Покажіть на карті кордони держави, створеної Александром Македонським.</p> <p>На основі наведених документів складіть колективно історичний портрет Александра Великого.</p> <p>Послідовно відповідаючи на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Де і коли народилася ця людина? 2. Де і в яких умовах жила, виховувалась? 3. Які особисті якості і риси вдачі їй притаманні? Наведіть приклади. 4. Які основні справи її життя? 5. За що людство пам'ятає цю людину? 6. Висловіть особисте ставлення до цього історичного діяча. <p>Підбиваючи підсумки уроку поставте учням запитання</p> <p>Як і чому зберігається пам'ять про Александра Великого.</p>
<p><i>Практичне заняття № 10.</i> Суспільне, господарське життя та побут в античних полісах на території України</p>	<p>За допомогою додаткової літератури, ілюстрації та Інтернету підготуйте матеріал фрагменти джерел та ілюстрацій. Учні а основі матеріалів мають скласти план про господарське життя в античних полісах Північного Причорномор'я.</p> <p>Опрацюйте разом з дітьми документ «Присяга громадян Херсонесу» після учні дають відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яку територію включала Херсонеська держава? 2. Яким був суспільний устрій Херсонесу (демократичний чи аристократичний)? 3. Про які права й обов'язки громадянина поліса йдеться в цьому уривку? 4. Що можна дізнатися із джерела про господарське і релігійне життя мешканців Херсонесу? <p>Спираючись на документ, учні мають довести, що духовне життя грецьких полісів Північного Причорномор'я було різноманітним і подібним до материкової Греції.</p>
<p><i>Практичне заняття № 11.</i> Історичний портрет Цезаря</p>	<p>За допомогою додаткової літератури, ілюстрації та Інтернету знайдіть фрагменти твору давньоримського письменника й історика Светонія</p>

	<p>про Цезаря. Читаючи фрагменти джерела, визначте риси характеру Цезаря.</p> <p>Складіть його історичний портрет, учні відповідають на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які риси характеру допомогли Цезарю стати великим полководцем? 2. Які риси характеру свідчать про його талант державного діяча? 3. Які риси характеризують його як людину? 4. За які чесноти шанували Цезаря і за що його зневажали сучасники? 						
<p><i>Практичне заняття № 12.</i> Культура Давнього Риму.</p>	<p>За допомогою додаткової літератури та Інтернету знайдіть матеріали про римських поетів і письменників, римську архітектуру, освіту та науку.</p> <p>Працюючи з текстом, випишіть імена поетів та письменників. Визначте, про що писали римські поети</p> <p>Що сьогодні означає слово «меценат»?</p> <p>Випишіть, які відкриття римської архітектури збереглися в сучасному будівництві? Які враження на вас справляють давньоримські пам'ятки?</p> <p>Використовуючи текст матеріалу учні порівнюють школу: Римської імперії та Сучасну школу.</p> <p>Учні на основі матеріалу, який підготували заповнюють таблицю.</p> <table border="1" data-bbox="699 1272 1554 1361"> <thead> <tr> <th data-bbox="699 1272 943 1317"><i>Галузь</i></th> <th data-bbox="943 1272 1267 1317"><i>Представник</i></th> <th data-bbox="1267 1272 1554 1317"><i>Назва праці</i></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="699 1317 943 1361"></td> <td data-bbox="943 1317 1267 1361"></td> <td data-bbox="1267 1317 1554 1361"></td> </tr> </tbody> </table>	<i>Галузь</i>	<i>Представник</i>	<i>Назва праці</i>			
<i>Галузь</i>	<i>Представник</i>	<i>Назва праці</i>					
<p><i>Практичне заняття № 13.</i> Історичні джерела про суспільне та господарське життя і духовний світ давніх слов'ян</p>	<p>За допомогою додаткової літератури, ілюстрації та Інтернету знайдіть відповідь на запитання:</p> <p>Які теорії існують про прабатьківщину слов'ян?</p> <p>Якими були слов'янські поселення?</p> <p>Які заняття були поширені у давніх слов'ян?</p> <p>Які ремесла розвивалися?</p> <p>Які археологічні пам'ятки це засвідчують?</p> <p>Використовуючи джерела виберіть відомості про:</p> <p>Суспільний лад слов'ян Їхнє повсякденне життя Риси характеру Військову вдачу Звичаї</p>						

Матеріали для проведення практичних занять можна знайти на сайтах:
Практичне № 2 Основні стоянки та пам'ятки первісних людей на території України
<http://blogs.korrespondent.net>

<http://posibnyky.vntu.edu.ua>

<http://study.academia.in.ua>

<http://rest4u.com.ua>

Практичне № 3 Міфи та релігія Стародавнього Єгипту

<http://supermif.com>

<http://school.xvatit.com>

<http://ua-referat.com>

Практичне № 4 Історичні джерела про скіфів. Геродот про скіфський похід Дарія I

www.academia.edu

<http://ae-lib.org.ua>

<http://pidruchniki.com>

Практичне № 5 Наукові знання, освіта та писемність у Стародавньому Китаї

<http://pidruchniki.com>

<http://moyaosvita.com.ua>

<http://www.info-library.com.ua>

Практичне № 6 Давньогрецька міфологія і релігія як спосіб світосприйняття людей

<http://pidruchniki.com>

<http://buklib.net>

<http://tvori.com.ua>

Практичне № 7 Побут та виховання спартанців

<http://arhiv-statey.pp.ua>

<http://lib.chdu.edu.ua>

<http://ia-prometei.org.ua>

Практичне № 8 Мистецтво Стародавньої Греції

<http://ru.osvita.ua>

<http://www.npblog.com.ua>

www.google.com.ua

<http://mestectvo.com>

Практичне № 9 Особистість і діяльність Александра Великого за історичними джерелами

<http://sr.ksu.edu.ua>

<http://lessons.com.ua>

<http://www.ukrlib.com.ua>

Практичне № 10 Суспільне, господарське життя та побут в античних полісах на території України

<http://www.litopys.com.ua>

<http://histua.com>

<http://buklib.net>

<http://ukrhistor.at.ua>

<http://zabytki.in.ua>

Практичне № 11 Історичний портрет Цезаря

<http://www.people.su/ua>

<http://znaimo.com.ua>

Практичне № 12 Культура Давнього Риму

www.google.com.ua

<http://pidruchniki.com>

<http://www.info-library.com.ua>

Практична № 13 Історичні джерела про суспільне та господарське життя і духовний світ давніх слов'ян

<http://school.xvatit.com>

<http://histua.com>
<http://pidruchniki.com>

Математика

В умовах початку нового навчального року у загальноосвітніх навчальних закладах, не забезпечених новими підручниками з математики для учнів 6 класів, можна використати підручники попередніх років видання, що мали відповідний гриф Міністерства освіти і науки України. На офіційних сайтах видавництв «Генеза», «Гімназія» та «Видавничий дім «Освіта» будуть розміщені електронні версії нових підручників для практичного використання в навчально-виховному процесі.

Інформатика

В умовах початку нового навчального року в загальноосвітніх навчальних закладах не забезпечених новими підручниками з інформатики варто орієнтуватись на електронні версії підручників, розміщені на сайтах видавництв «Генеза» та «Видавничий дім «Освіта».

У 6 класі загальноосвітніх навчальних закладів вивчаються наступні теми:

- Алгоритми та їх виконавці.
- Поняття операційної системи.
- Мультимедіа.
- Текстовий процесор.
- Комп'ютерні мережі.

Для викладання теми «Алгоритми і виконавці» авторські колективи (як і у підручниках для учнів 5 класу) використовують навчальну мову програмування «Скретч». Для підготовки до уроків вчитель може використати посібники, що описують її особливості, або посібники для курсів за вибором з інформатики, що раніше мали гриф міністерства освіти і науки України, наприклад «Шукачі скарбів».

Для викладання інших тем можна також використовувати підручники та посібники з інформатики для старших класів загальноосвітніх навчальних закладів з відповідним грифом Міністерства освіти і науки України, враховуючи при цьому вікові особливості учнів 6 класу.

Географія

Програма курсу *Географія 6-го класу* (Загальна географія) розрахована на 70 годин (2 години на тиждень), з яких запланований резерв часу становить 6 годин.

Початковий курс географії формуються уявлення про Землю як природний комплекс, включає відомості про географічні подорожі та дослідження Землі, особливості зображення земної кулі на глобусі й карті, про кількість і розміщення населення земної кулі, людські раси, положення України та окремих держав на політичній карті світу.

У 6-му класі розпочинається формування загальної географічної культури школяра та поступове навчання картографічній мові. Учні оволодівають

основними географічними уявленнями та поняттями, набувають певних умінь у роботі з різними джерелами географічної інформації.

Для ефективного процесу навчання необхідною умовою є наявність підручника та географічних карт (стінних, атласів, електронних, контурних, тощо). Зміст курсу розгортається у чотирьох розділах, а саме: «Розвиток географічних знань про Землю», «Земля на плані і карті», «Оболонки Землі», «Планета людей». Порівняно з підручниками (2006 р. видання) у нових підручниках, створених за новою чинною програмою, зміст розділів і тем суттєво змінений.

Так, у *першому розділі* удосконалена структура тем про географічні дослідження: замість історичного принципу до аналізу подорожей і відкриттів, застосований географічний, підсилена увага до сучасних туристичних подорожей, тому програмний матеріал по даному розділу можна вивчати і за минулорічними підручниками, вилучаючи під керівництвом вчителя позапрограмну інформацію.

У *другому розділі* змінена послідовність вивчення тем і розгортання матеріалу в них, перенесені окремі питання роботи з картами в третій розділ «Оболонки Землі», тому програмний матеріал поданому розділу вимагає аналогічної корекції.

У *третьому розділі* суттєво зменшений обсяг навчального матеріалу в темах «Літосфера», «Атмосфера», а тема «Географічна оболонка» замінена темою «Природні комплекси». Розвантажений також понятійний апарат, уточнені та унормовані практичні роботи й географічна номенклатура. Тому учні під керівництвом вчителя теж зможуть використати змістовну та методичну складову підручників:

Географія. 6 кл. (авт. Пестушко В. Ю., Уварова Г. Ш.), Генеза, 2006;

Загальна географія. 6 кл. (авт. Бойко В. М., Міхелі С. В.), Педагогічна преса, 2006;

Географія. 6 кл. (авт. Скуратович О. Я. та інш.), Педагогічна преса, 2006;

Загальна географія. 6 кл. (авт. Булава Л. М., Мащенко О. М., Ільченко В. Р.), Довкілля-К, 2006;

Географія. 6 кл. (авт. Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р.), Навчальна книга, 2006.

У *четвертому розділі* названі ті держави, на які слід звернути увагу шестикласників. Сюди ж перенесений матеріал щодо впливу людини на природу та його наслідки.

Враховуючи вищезазначене та значне змістовне розвантаження підручників практично вся програмна складова при вилученні позапрограмного компоненту може бути реалізована через зміст підручників 2006 року видання.

Окрім цього у 6-му класі пропонується 9 практичних робіт, 4 з яких оцінюються обов'язково, решта – на вибір учителя. До окремих тем наводяться теми досліджень, як один з нових компонентів навчальної програми з географії, передбачає планомірну і систематичну роботу учителя щодо розвитку в учнів дослідницьких умінь. Очікуваним результатом проведення передбачених програмою досліджень є, передусім, оптимальне засвоєння учнями навчального

матеріалу (географічних фактів, понять, закономірностей) та публічність результатів проведених досліджень, їх обговорення на уроках, представлення на спеціально організованих виставках, висвітлення у шкільній пресі та безпосередньо процес їх оцінювання. Детальніше про організацію практичних робіт та дослідження подана у інструктивно-методичному листі щодо вивчення предмета у 2014/2015.

Біологія

Назва підручника.	«Біологія. 7» (авт. Соболев В.І.), видавництво «Грамота», 2007	«Біологія. 7» (авт. Мусієнко М.М., Славний П.С., Балан П.Г.), видавництво «Генеза», 2007	«Біологія. 7» (авт. Ільченко В.Р., Рибалко Л.М., Півень Т.О.), видавництво «Довкілля-К», 2007
Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Біологія 6-9 класи» *			
Вступ. Біологія – наука про життя. Основні властивості живого. Різноманітність життя (на прикладах тварин, рослин, грибів, бактерій). Поняття про віруси. Науки, що вивчають життя. Методи вивчення організмів.	§ 1 (с. 7) § 1 (с. 7-8) § 2 (с. 11-13), с.23 Електронні версії підручників** § 1 (с. 8-9) с. 284	§ 1(с. 5) § 1 (с. 7-8) § 2 (с. 10-11) Електронні версії підручників § 1 (с. 5-6) Електронні версії підручників	§ 1 (с. 5) § 4 (с. 18-19) § 2 (с. 9-11) Електронні версії підручників § 1 (с. 5-6) § 1 (с. 7)
Основні поняття і терміни, які повинні засвоїти учні за новою програмою.	<i>Ріст, розмноження, обмін речовинами та енергією, пристосування до навколишнього середовища, віруси, науковий метод</i>		
Тема 1. Клітина Клітина – одиниця живого. Історія вивчення клітини. Лупа. Мікроскоп. Будова клітини на світлооптичному та електронно-мікроскопічному рівнях. Будова рослинної і тваринної клітини. Надходження речовин у клітину. Утворення нових клітин. Ріст клітин. Основні положення клітинної теорії.	§ 5 Електронні версії підручників с. 24, 281 § 5 (с. 25-27) Електронні версії підручників Електронні версії підручників Електронні версії підручників	§ 5 Електронні версії підручників § 4 § 6 Електронні версії підручників Електронні версії підручників Електронні версії підручників	§ 8 Електронні версії підручників Електронні версії підручників Електронні версії підручників Електронні версії підручників
Основні поняття і терміни, які повинні засвоїти учні за новою програмою.	<i>Клітина, цитоплазма, цитологія, об'єктив, окуляр, збільшення мікроскопа, органели, ядро, клітинна мембрана, ДНК, мітохондрії, рибосоми, вакуолі, хлоропласти, клітинна оболонка, фотосинтез, клітинний цикл, стадія росту, стадія поділу, хромосома</i>		

<p>Тема 2. Одноклітинні організми. Хламідомонада, хлорела – одноклітинні водорості (середовища існування, процеси життєдіяльності, будова, роль у природі). Дріжджі – одноклітинні гриби. Бактерії – найменші одноклітинні організми. Їхня роль у природі та значення в житті людини. Вольвокс, ульва, губка – багатоклітинні організми.</p>	<p>§ 28 (с. 120-122) § 28 (с 120-121) § 57 – 58 § 28 (с 121) + електронні версії підручників</p>	<p>§ 36 § 59-60 Електронні версії підручників</p>	<p>§ 25 (с. 104-106) § 52-55 Електронні версії підручників</p>
<p>Основні поняття і терміни, які повинні засвоїти учні за новою програмою.</p>	<p><i>Бактерії, прокаріоти, епідемія, пандемія, токсини, гетеротрофи, автотрофи, бродіння, паразитизм, симбіоз, ціанопрокаріоти, еукаріоти, одноклітинні еукаріоти, найпростіші, водорості, несправжні ніжки, травна вакуоля, війки. Фагоцитоз, скоротлива вакуоля, глотка (інфузорії), статевий процес, нестатеве розмноження, спора, зигота, статево розмноження, губка, репродуктивні клітини, яйцеклітина, сперматозоїд, вольвокс – багатоклітинна джгутикова водорість</i></p>		
<p>Тема 3. Рослини Рослина – живий організм. Фотосинтез як характерна особливість рослин. Живлення (мінеральне, повітряне) рослин. Дихання рослин. Рухи рослин. Будова рослини. Клітини рослин. Тканини рослин. Органи рослин. Корінь: будова, основні функції (поглинання води та укріплення у ґрунті). Пагін: будова, основні функції (фотосинтез, газообмін, ріст, випаровування води, транспорт речовин). Різноманітність та видозміни вегетативних органів. Розмноження рослин: статеве та нестатеве. Вегетативне розмноження рослин. Квітка – орган статевого розмноження. Суцвіття. Запилення.</p>	<p>§ 4 (с 21-23) § 14 (с. 61-62) § 9 С. 62 § 15 Електронні версії підручників § 6, 7 § 8 § 10- 14 § 16 § 17 § 18 § 19 § 20</p>	<p>§ 20 § 12 § 21 (с. 82) § 24 § 7, 8 § 9-10, 13 § 14-19, 21 (с.82-83) § 25 § 26 §27 § 28 § 29</p>	<p>§ 4 § 5 (с. 20-21) § 6 § 5 (с. 21-22) Електронні версії підручників § 9 § 4 § 10-11 § 12-15 § 16 (с. 68) § 16 (с. 68-74) § 17 § 18 § 19 (с. 81-83)</p>

Запліднення. Насінина. Плід, поширення плодів. Поняття про класифікацію рослин.	§ 21 § 22 § 23-24 § 2 (с. 13)	§ 30 § 30, 33 § 31, 32 § 2	§ 19 (с. 83-84) § 21 § 20 § 2 (с. 11-13)
Основні поняття і терміни, які повинні засвоїти учні за новою програмою.	<i>Орган, пагін, корінь, проросток, сім'ядолі, підсім'ядольне коліно, ріст і розвиток рослин, мінеральне і повітряне живлення, випаровування води рослиною, вегетативні органи, пора, твірна тканина, постійна тканина, покривна тканина, провідна тканина, основна тканина, деревина, луб, судина, ситоподібна трубка, провідний пучок, корінь, кореневий чохлак, кореневий волосок, зони кореня, коренева система, видозміни кореня, коренеплід, пагін брунька, вузол, міжвузля, пазуха листка, корок, деревна кора, річне кільце, камбій, основа листка, прилистки, черешок листка, листкова пластинка, жилка, жилкування, листкорозміщення, листопад, кутикула, продих, шкірочка листка, продихова щілина, стовпчаста основна тканина, губчаста основна тканина, кореневище, бульба, цибулина, бульбоцибулина, вусики, колючки, вегетативне розмноження, живці, відводки, щеплення рослин, тропізм, настії, гігроскопічні рухи, квітка, квітконіжка, квітколоже, оцвітина, чашечка, віночок, тичинка, маточка, запилення, пилкова трубка, подвійне запліднення, однодомні і дводомні рослини, ендосперм, суцвіття, суцвіття просте і складне, насінина, рубчик, плід, супліддя</i>		
Тема 4. Різноманітність рослин Водорості (зелені, бурі, червоні, діатомові). Мохи. Папороті, хвощі, плауни. Голонасінні. Покритонасінні (Квіткові). Екологічні групи рослин (за відношенням до світла, води, температури). Життєві форми рослин. Рослинні угруповання. Значення рослин для існування життя на планеті Земля. Значення рослин для людини.	§ 27-31 § 33-34 § 35-37 § 38-40 § 41-48, 50+ Електронні версії підручників § 60-61 С. 265 § 63 § 3 § 3	§ 35, 37- 39 § 40- 41 § 42-43 § 44-46 § 47-54+ Електронні версії підручників § 62-63 § 3 § 3	§ 25-(с. 106-107), § 26-27 § 28-29 § 30-34 § 35 – 37 § 38 – 44+ Електронні версії підручників § 7, 57 § 58 § 56
Основні поняття і терміни, які повинні засвоїти учні за новою програмою.	<i>Водорості, вищі рослини, бурі водорості, червоні водорості, зелені водорості, агар-агар, мох, слань, ризоїди, спорогон, спора, спорангій, заросток, спороносний колосок, вайя, сорус, шишка, хвоїнка, покритонасінні, дводольні, однодольні, жовтецеві, розоцвітні, бобові, хрестоцвітні, пасльонові, складноцвітні, лілійні, амарилісові, орхідеї, пальми, злаки, осоки, цикл відтворення, генеративні органи, псилофіти, екологічний фактор, екологічна група, життєва форма рослин, рослинне угруповання, ліси, степи, луки,</i>		

					<i>болота, пустелі, штучні рослинні угруповання</i>								
<p>Тема 5. Гриби. Особливості живлення грибів. Особливості будови грибів: грибна клітина, грибниця, плодове тіло. Розмноження та поширення грибів. Групи грибів: симбіотичні – 27ерево руйнуючі 27чі шапинкові гриби; лишайники; сапротрофні – 27ерево гриби; паразитичні (на прикладі трутовиків та збудників мікозів людини). Значення грибів у природі та житті людини.</p>					§ 52-56+ Електронні версії підручників		§ 55 – 58+ Електронні версії підручників		§ 46 – 50+ Електронні версії підручників	§ 51			
<p>Основні поняття і терміни, які повинні засвоїти учні за новою програмою.</p>					<p><i>Зовнішнє травлення, всмоктування, ферменти, грибниця, сапротрофи, симбіотрофи, гіфи, міцелій, хітин, глікоген, плодове тіло, гіменофор, часткове покривало, мікориза, трутовики, фітопатогенні гриби, дерево руйнуючі гриби, ґрунтові сапротрофи, отруєння грибами, отруйні гриби, смертельно отруйні гриби, шапинкові гриби, умовно отруйні гриби, загальне покривало, неїстівні гриби, їстівні гриби, брунькування. Мікози, спорангії, конідії, антибіотики, зоопатогенні гриби, фітопатогенні гриби.</i> <i>Лишайники – гриби, які живуть в симбіозі з водоростями або ціанобактеріями, кущисті лишайники, листуваті лишайники, накипні лишайники, слань, ліхеноіндикація</i></p>								
Узагальнення Будова та життєдіяльність організмів					Електронні версії підручників		Електронні версії підручників		Електронні версії підручників				
Назва підручника					«Біологія 8» (авт. Запорожець Н.В., Влащенко С.В. Ранок 2008		«Біологія 8» Базанова Т.І. Павіченко Ю.В. Шатровський О.Г. Гімназія 2008		«Біологія 8» Серебряков В.В. Балан П.Г. Генеза 2008		«Біологія 8» (авт. Межжерін С.В., Межжеріна Я.О. «Освіта» 2008		
<p>Тема 2. Одноклітинні організми. Амеба, інфузорія – одноклітинні твариноподібні організми (середовища існування, процеси життєдіяльності, будова, роль у природі). Малярійний плазмодій, дизентерійна амеба – одноклітинні паразитичні організми. (на прикладі Хвороби людини, що викликаються Евглена зелена.</p>					§ 9, 10 (с. 43-44)		§ 9, 10 + електронні версії підручників		§ 9,10 (с.39-40) + електронні версії підручників		§10 (с. 32-34) §11 (с. 35-37)		
					§11 (с. 46-47) + електронні версії підручників		електронні версії підручників		§11 (с. 44-46)		§10 (с. 34) §11 (с. 37-39) + електронні версії підручників		
					§10 (с. 42)		електронні версії				§9		

	підручників		
Лабораторні дослідження, практичні роботи	Додаткові навчальні посібники, що включені до Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в основній і старшій школі у загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням українською мовою у 2014/2015 навчальному році		

Примітка:

* - На вчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Біологія. 6-9 класи» (укладачі: Костіков І. Ю., Курсон В. В., Малікова С. О., Сиволоб А. В., Скрипник Н. В., Соболев В. І., Трещова Н. В., Фіцайло С. С. – Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013), затвердженою наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 06.06.2012 № 664.

** - Електронні версії підручників біології для 6 класу, що розміщені на сайтах видавництв:

1. «Біологія. 6 клас» (авт. Костіков І. Ю., Волгін С. О., Додь В. В., Сиволоб А. В., Догаль І. В., Жолос О. В., Скрипник Н. В., Ягенська Г. В., Толстанов Г. М., Ходосовцев О. Є. – Київ: Видавничий дім «Освіта», 2014).

2. «Біологія. 6 клас» (авт. Остапченко Л. І., Балан П. Г., Матяш Н. Ю., Мусієнко М. М., Славний П. С., Серебряков В. В., Поліщук В. П. – Київ: Видавництво «Генеза», 2014).

Звертаємо увагу вчителів біології, що викладення навчального матеріалу в нових підручниках відрізняється концептуальним підходом. Рекомендуємо для організації навчально-виховного процесу з біології у 6 класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2014/2015 навчальному році, спиратися на електронні версії вищезазначених підручників при використанні інших видань підручників.

Мистецтво

Жанрова палітра різних видів мистецтва у змісті інтегрованого курсу «Мистецтво» у 6 класі розкривається у контексті загальних світоглядних тем:

«Образ людини у мистецьких жанрах» (І семестр),

«Образи природи у мистецьких жанрах» (ІІ семестр).

У І семестрі, відповідно до програми, учні опановують характерні ознаки камерно-вокальних і хорових жанрів (пісня, гімн, романс, кантата, ораторія, літургія та ін.) та жанрів образотворчого мистецтва (портрет, побутовий, історичний, міфологічний, релігійний, батальний). Для розкриття теми семестру учитель може частково використовувати матеріали розділу 2 «Античне мистецтво», та теми, присвячені мистецтву Давнього Єгипту (с. 10-30) підручника «Мистецтво», 2006 р., акцентуючи увагу учнів на жанрові особливості того чи іншого твору мистецтва.

Аналогічно, у ІІ семестрі під час знайомства учнів з музичними жанрами камерно-інструментальної і симфонічної музики (прелюдія, ноктюрн, рондо, варіації, етюд-картина, соната, увертюра, концерт, симфонія, симфонічна

поема, симфонічна сюїта тощо) та особливостями жанрів образотворчого мистецтва – пейзажем, натюрмортом, анімалістичним можливе використання матеріалів розділу 1 «Мистецтво Сходу» та розділу 3 «Мистецтво Середньовіччя» підручника «Мистецтво», 2006 р.

Проте, звертаємо увагу, що у зв'язку з іншим змістом і структурою навчальної програми «Мистецтво», 2012 року, матеріали підручника «Мистецтво», 2006 р., створеного відповідно до навчальної програми 2004 р., можливо використовувати лише частково та з іншими дидактичними акцентами - розкриваючи особливості того чи іншого жанру мистецтва. Для повної реалізації навчальної програми радимо звертатися до додаткових джерел інформації, зокрема Інтернет-ресурсів, фахової наукової, методичної літератури тощо.

Трудове навчання

Відбулися докорінні зміни у навчальній програмі з трудового навчання, а як наслідок змінився і докорінно зміст підручників для 6 класу. Загалом до змістової частини підручника внесено зміни більш як 71%.

Вищесказане унеможлиблює вивчення матеріалу 6 класу з трудового навчання за старими виданнями.

З метою організації якісного навчально-виховного процесу з трудового навчання (хлопці) рекомендовано використовувати підручники для 6 класу та посібники до них:

- Підручник. Трудове навчання.6 клас (для хлопців) (авт.Терещук Б.М., Дятленко С.М., Гащак В.М., Лещук Р.М.) (наказ МОНУ №123 від 07.02.2014).

- Трудове навчання Робочий зошит. 6 клас (хлопці) (авт. Терещук Б.М., Дятленко С.М., Гащак В.М., Лещук Р.М.) (лист ІТЗО від 04.07.2013 №14.1/12-Г-268).

Методичний посібник. Трудове навчання. 6 клас (хлопці) (Терещук Б.М., Дятленко С.М., Гащак В.М., Лещук Р.М.) (лист ІТЗО від 04.07.2013 №14.1/12-Г-269).

Рекомендації щодо проведення уроків трудового навчання (дівчата) у 6 класі в умовах відсутності нових підручників у 2014/2015 н. р.

Назва розділів і тем нової програми	Підручники минулих років у яких частково розкрито питання програми
<i>Розділ I</i>	
<u>Тема 1.1,</u> <u>тема 1.2</u>	Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці». 6 клас (Л.І. Денисенко, О.П. Гнеденко, Н.А. Калініченко, А.І.Романчук, А.П.Туrow.). Видавництво «Педагогічна думка». 2006 р. Параграф 7 «Властивості тканин». Параграф 8 «Бавовняні та льняні тканини». Електронний підручник.
<i>Розділ II</i>	
<u>Тема 2.1</u>	Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці».

	<p>5 клас (Л.І. Денисенко, О.М.Романчук, О.П. Гнеденко, Н.А. Калініченко, А.І.Романчук, А.П.Туров). Видавництво «Педагогічна думка». 2005 р. Параграф 11 «Вишивка як вид оздоблення виробу». Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці». 7 клас. (Л.І. Денисенко, О.П. Гнеденко, Т.С. Мачача та ін.). Видавництво «Перун». 2007 р. Параграф 27 «Оздоблення текстильних матеріалів вишивкою». Електронні версії підручників.</p>
<u>Тема 2.2</u>	<p>Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці». 5 клас (Л.І. Денисенко, О.М.Романчук, О.П. Гнеденко, Н.А. Калініченко, А.І.Романчук, А.П.Туров). Видавництво «Педагогічна думка». 2005 р. Параграф 11 «Вишивка як вид оздоблення виробу». Параграф 12 «Розміщення вишивки на виробі». Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці». 7 клас. (Л.І. Денисенко, О.П. Гнеденко, Т.С. Мачача та ін.). Видавництво «Перун». 2007 р. Параграф 31 «Композиція художньої вишивки». Навчальний посібник. Трудове навчання. «Українська вишивка». 5-11 класи. (Боринець Н.І., Ходзицька І.Ю.) Видавництво. Київ. «Шкільний світ». Електронні версії підручників.</p>
<u>Тема 2.3</u>	<p>Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці», 6 клас. (Л.І. Денисенко, О.П. Гнеденко, Н.А. Калініченко, А.І.Романчук, А.П.Туров). Видавництво «Педагогічна думка». 2006 р. Параграф 17 «Оздоблення виробів. Види технік вишивання». Параграф 18 «Техніки «штапівка і хрестик»». Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці». 7 клас. (Л.І. Денисенко, О.П. Гнеденко, Т.С. Мачача та ін.). Видавництво «Перун». 2007 р. Параграф 28 «Оздоблення виробів мережкою». Параграф 29 «Проста мережка «одинарний прутик»». Параграф 30 «Мережки «подвійний прутик» та «роздвоєний прутик»». Електронні версії підручників</p>
<i>Розділ III</i>	
<u>Тема 3.1</u>	<p>Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці». 6 клас. (Л.І. Денисенко, О.П. Гнеденко, Н.А. Калініченко, А.І.Романчук, А.П.Туров). Видавництво «Педагогічна думка». 2006 р. Параграф 11 «Поняття про механізми в машинах». Електронні версії підручників.</p>

<u>Тема 3.2</u>	Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці». 6 клас. (Л.І. Денисенко, О.П. Гнеденко, Н.А. Калініченко, А.І.Романчук, А.П.Туров). Видавництво «Педагогічна думка». 2006 р. Параграф 2 «Метод комбінування у створенні нових об'єктів». Електронні версії підручників.
<i>Розділ ІУ</i>	
<u>Тема 4.1</u>	Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці». 5 клас. (Л.І. Денисенко, О.М.Романчук, О.П. Гнеденко, Н.А. Калініченко, А.І.Романчук, А.П.Туров). Видавництво «Педагогічна думка», 2005 р. Параграф 27 «Поняття про кулінарію і раціональне харчування». Підручник «Трудове навчання. Обслуговуючі види праці». 6 клас.(Л.І. Денисенко, О.П. Гнеденко, Н.А. Калініченко, А.І.Романчук, А.П.Туров). Видавництво «Педагогічна думка», 2006 р. Параграф 23 «Нормування харчування в сім'ї». Електронні версії підручників

Крім того можна використати:

1. Навчальний посібник. Трудове навчання. «Українська вишивка». 5-11 класи. (Боринець Н.І., Ходзицька І.Ю.) Видавництво. Київ. «Шкільний світ».
2. Навчальний посібник. «Українська народна вишивка в шкільному курсі «Трудове навчання» (Боринець Н.І., Ходзицька І.Ю.). Видавництво Київ. «Навчальні посібники». 1997 р.
3. Навчальний посібник з трудового навчання для учнів 5-9 класів. «Азбука домашнього господарювання». (Л.І. Денисенко). Видавництво Київ, «А.С.К.». 1999 р.
4. Навчальний посібник з трудового навчання для дівчат «Путівник сучасної панянки». (Боринець Н.І.). Видавництво «Видавничий дім «АДЕФ» - Україна». 2005 р.
5. Трудове навчання. Робочий зошит учениці 6 класу. Обслуговуюча праця. (автори: Боринець Н.І., Терещук Б.М., Токарева І.П., Ходзицька І.Ю.). Видавництво Київ «Сакцент Плюс». 2004 р.
6. Трудове навчання. Робочий зошит учениці 7 класу. Обслуговуюча праця. (автори: Боринець Н.І., Терещук Б.М., Токарева І.П., Ходзицька І.Ю.). Видавництво Київ «Сакцент Плюс». 2003 р.

Основи здоров'я

Здійснено аналіз навчальних програм «Основи здоров'я» для 5-9 класів (лист МОН від 23.12.2004 №1/11-1166) та «Основи здоров'я» для 5-9 класів (наказ МОНмолодьспорту від 06.06.2012 р. № 664).

Мету обох програм предмета «Основи здоров'я» (2004 та 2012 рр.) сформульовано однаково. Завдання чинної навчальної програми (2012 р.) доповнено позицією формування в учнів сталої мотиваційної установки на

здоровий спосіб життя як провідної умови збереження і зміцнення здоров'я з урахуванням необхідності особистісного розвитку учнів на основі компетентнісного підходу. У зв'язку з цим зміст чинної програми посилено задля відпрацювання ключових компетенцій учнів з акцентом на уміннях і навичках щодо збереження життя і зміцнення здоров'я. Передбачено також і низку вправ, які дітям слід виконувати разом з батьками.

Оскільки чинна програма структурована за тематикою по-іншому, змінилася також послідовність її викладу.

У новоствореній навчальній програмі для 6 класу на 20%-25% змінені теми відповідно до підходів у суспільстві до здорового способу життя. Введені теми щодо: безпечного життя дитини (критичне мислення - орієнтування дитини в інформаційному просторі, вплив реклами, інтернет-простору), розширене поняття «середовище», тематика «конфлікти» розширено в плані ескалації проблеми, безпека в побуті, розширено інформацію про йододифіцит і діабет, концептуально помінялося практичне спрямування (таблиця).

Кіл-ть годин	Додано	Примітки
35 годин	1 годину резервну	
Розділ 1-4 год.	1 годину	
	<p>Додані теми: Безпека життєдіяльності. Здоров'я і благополуччя. Життєві навички, сприятливі для здоров'я. Ризики і небезпеки Поняття про ризик. Виправдані і не виправдані ризики. Оцінка ризиків у щоденному житті. Екстремальні і надзвичайні ситуації.</p> <p>Техногенне середовище. Екологічні проблеми довкілля.</p> <p>Соціальне середовище і здоров'я. Захист від кримінальних небезпек.</p> <p>Моделювання поведінки в умовах зміни кліматичних умов.</p> <p>Відпрацювання алгоритму дій при потраплянні в екстремальну ситуацію.</p> <p>Складання пам'яток запобігання кримінальних небезпек. Відпрацювання навичок захисту особистого майна (квартири, велосипеда, мобільного телефону)*.</p>	
6	<p>Розділ 2. Фізична складова здоров'я</p> <p>Значення води і харчування для розвитку і здоров'я підлітків. Харчові звички. Принципи харчування для здоров'я Профілактика йододефіциту і діабету.</p> <p>Правила купівлі, обробки і зберігання харчових продуктів. Перша допомога при харчових отруєннях.</p> <p>Аналіз маркування харчових продуктів*.</p> <p>Складання пам'ятки: «Правила особистої гігієни»</p>	

6	<p>Розділ 3. Психічна і духовна складові здоров'я Психічний розвиток підлітка Потреби людини, їх розвиток із віком. Навички і звички. Вплив звичок на здоров'я Самооцінка і здоров'я Поняття самооцінки. Види самооцінки. Формування адекватної самооцінки. Критичне мислення та уміння приймати рішення Види рішень. Алгоритм прийняття зважених рішень. Рішення, важливі для здоров'я. Вплив реклами на рішення людини. Види реклами. Соціальна і комерційна реклами. Позитивні й негативні впливи однолітків. Протидія тиску і маніпуляціям. Проект самовдосконалення (вибір, планування і досягнення мети). Створення плану формування корисної звички (чи відмови від поганої або шкідливої звички). Моделювання ситуації прийняття зважених рішень. Аналіз грошових витрат, пов'язаних з курінням. Аналіз соціальної і комерційної реклами. Створення соціальної реклами з профілактики ВІЛ-інфекції.</p>	Зменшено на 2 години
15	Додано 1 годину Розділ 4. Соціальна складова здоров'я	
<i>n</i> <i>i</i>	<p>Тема 1. Соціальне благополуччя Спілкування і здоров'я Засоби комунікації. Навички спілкування. Стилi спілкування. Значення упевненої поведінки для здоров'я. Запобігання ескалації конфлікту. Самоконтроль у конфліктних ситуаціях. Способи протидії агресії та насиллю у підлітковому середовищі. Відпрацювання навичок упевненої поведінки у життєвих ситуаціях. Складання плану покращення міжособистісних стосунків. Відпрацювання навичок самоконтролю у конфліктних ситуаціях.</p>	
8	<p>Тема 2. Безпека в побуті й навколишньому середовищі План евакуації з будинку. Захист органів дихання в зоні пожежі. Дії в разі загоряння одягу. Види небезпечних промислових об'єктів. Підручні засоби захисту. Елементи конструкції велосипеда, що впливають на безпеку руху. Одяг для велосипедиста. Засоби безпеки велосипедиста. Правила перевезення вантажів і виконання маневрів на велосипеді. Повідомлення для рятувальним службам. Правила взаємодії з рятувальниками. Відпрацювання навичок безпечного зберігання ліків і засобів побутової хімії.*</p>	
	<p>Відпрацювання навичок екстреної евакуації з приміщення школи і своєї оселі. Виготовлення ватно-марлевої пов'язки. Вивчення вмісту автомобільної аптечки.*</p>	

У підручниках (2014 р.), на відміну від підручників (2006 р.), має місце нове інформаційне наповнення параграфів.

Пропонуємо для вивчення предмета в 6 класі користуватися підручниками, рекомендованими Міністерством освіти і науки:

підручник «Основи здоров'я. 6 клас» - автори: Василенко С.В., Гущина Н.І., Манюк О.І., видавництва «Навчальна книга», 2006 р.;

підручник «Основи здоров'я. 6 клас» - автори: Бойченко Т.Є., Коваль Н.С., Дивак В.В., видавництво «Генеза», 2006 р.;

підручник «Основи здоров'я. 6 клас» - автор: Поліщук Н.М., видавництво «Генеза», 2006 р.;

підручник «Основи здоров'я. 6 клас» - автори: Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., видавництво «Алатон», 2006 р.;

підручник «Основи здоров'я. 6 клас» - автори: Тагліна О.В., Наглов О.В., видавництво «Ранок», 2006 р.;

підручник «Основи здоров'я. 6 клас» - автори: Т. Є. Бойченко, С. В. Василенко, Н. Г. Гущина, І. П. Василяшко, Н. С. Коваль, О. К. Бурська, видавництво «Генеза», 2014 р.;

підручник «Основи здоров'я. 6 клас» - автори: І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. В. Страшко, видавництво «Алатон», 2014 р.

Електронні версії новостворених підручників можна знайти на сайтах видавництв.

Матеріали щодо викладання предмета, опис нових технологій навчання можна відшукати на сторінках фахових журналів.

Виконуючий обов'язки директора
Інституту інноваційних технологій
і змісту освіти

Ю.І. Завалевський